

Docenten/directie onderzoek naar de Tweede Fase

het implementatie JJ-model

Aan de hand van 12 dimensies uit het bovenstaande schoolcurriculum is er onderzoek gedaan naar de mening van leerlingen met betrekking tot de Tweede Fase.

DIMENSIE 1: PROFIEL

Het zelfbeeld van scholen is heel erg impliciet. Er is over het algemeen geen profilering naar buiten toe.

Directies zijn al jaren bezig met de invoering. Ondanks cursussen en nascholing is het voor docenten altijd droogzwemmen geweest.

Tijdens de meeste gesprekken blijkt dat het beleid en de visie van de schooldirecties onvoldoende aansluiten bij de belevingswereld en de praktijk van de docenten.

Afhankelijk van de visie van de directie wordt het tempo, het kwaliteitsniveau en de structuur van de Tweede Fase ingevoerd. Vaak worden de vernieuwingsoperaties beleidsarm ingevoerd.

Bevoegd gezag wordt bijna niet genoemd als stimulator.

De school met een sterk methodisch profiel (Montessori, Dalton) heeft minder moeite met de Tweede Fase.

Bijna alle scholen hebben de Basisvorming beleidsarm ingezet. Met het bezig zijn van de invoering van de Tweede Fase zien scholen met terugwerkende kracht het belang in van het actiever inzetten van de Basisvorming.

Scholen gaan zich steeds meer realiseren dat er sprake moet zijn van een goede doorlopende leerlijn. Scholen experimenteren daar op verschillende manieren mee. Zo is er een school die de klas van 1 tot 6 met een vast team docenten begeleidt. Dit docententeam heeft een eigen budget en een eigen teamwerkplan.

DIMENSIE 2: EINDTERMEN

De eindtermen worden op scholen verschillend geïmplementeerd, sommige scholen zetten het richting-bepalend in, aan de andere kant wordt het heel letterlijk ingezet. De eindtermen worden niet ingezet als een toetsing van het potentieel schoolprogramma, maar als statisch uitgangspunt.

Een school vindt het totaal van 14 vakken leiden tot een schraal programma.

Door de eindtermen voor de Tweede Fase zo sterk te formuleren is er door de PTA-ontwikkeling steeds meer sprake van een vakinhoudelijke afstemming.

Er is een discrepantie bij de uitwerking van de PTA's.

De praktische opdrachten worden relatief te zwaar gewogen:

- In het rooster beslaat het ca. 10 % van de tijd;
- Het bepaalt 40% van het cijfer;
- En leerlingen werken voor ca. 60% aan de opdrachten.

DIMENSIE 3: SCHOOLPLAN (schoolactiviteitenplan)

De Tweede Fase is meestal niet vanuit een visie in een schoolwerkplan neergezet. De invoering van de Tweede Fase is in het algemeen in het oude schoolwerkplanformat opgenomen. Bovendien is het dan ook niet een schoolbreed (ondersteund door alle docenten) werkplan maar uitgedacht door voorlopers.

- Over het algemeen is de Basisvorming passief ingevoerd. Hierdoor komen de scholen sneller in de problemen bij de invoering van de Tweede Fase.
- Het bestaande gat tussen leerjaar 3 en 4 is verscherpt. Veronderstelde vaardigheden zijn onvoldoende inge oefend. Van weinig toetsten in de 3e (de fluitende leerling in klas 3 is de zuchtende leerling in klas 4), naar overtoetsing in de 4e.
- Vanuit de vakken en secties wordt ijverig toegewerkt naar PTA's, waardoor elk vak z'n output maximaliseert.
- Daarentegen zien scholen steeds meer de noodzaak in van een goed samenhangend schoolwerkplan. Een stuk waarmee aansturing mogelijk is richting docenten, hetgeen op dit moment op de meeste scholen niet gebeurt.
- In een paar gevallen hebben de monitor-/klankbord-/resonans- groepen van leerlingen goed gewerkt.

DIMENSIE 4: ONBESCHREVEN BLAD/BEGINSITUATIE

Leerlingen

Docenten vonden de leerlingen er niet klaar voor. De leerlingen dachten dat ze in een huiswerk-vrije school kwamen en dat is tegengevallen. Leerlingen zijn met een ander verwachtingspatroon aan de gang gegaan.

School

De directie is de grote stimulator die klaarstond voor de grote verandering. De scholen die al voor het tweede jaar bezig zijn hadden meer grip op de organisatie, maar toch nog niet alles op orde.

Docenten

De beginsituatie is zeer divers, niet per sé leeftijd of vakgebonden maar mens gebonden. Over het algemeen zijn de docenten positief begonnen, maar lopen nu vast in de versnippering van vakmaximalisering.

Nascholing tot aan het praktisch starten van de Tweede Fase heeft volgens de docenten niet daadwerkelijk bijgedragen tot betere implementatie, omdat ook de nascholers geen referentie in handen hadden.

DIMENSIE 5: METHODIEK

Scholen die geen vaste methodiek hanteren hebben een minder duidelijk referentiekader, waarbinnen de Tweede Fase vormgegeven kan worden.

Binnen secties wordt heel voorzichtig aan methodische plaatsbepaling gedaan.

DIMENSIE 6: ROOSTER

Deversiteit wordt zichtbaar in de uitwerking van het rooster:

Sommige scholen zetten naast de geroosterde uren, KWT-/B-/Zone-/Zelfwerkuren in. Het aantal is per school verschillend van 0 uur tot 10 uur. Daarnaast zijn er scholen die de tussenuren ook als KWTuren inzetten.

Sommige scholen geven antwoord op de versnippering door te clusteren via blokken en/of profielmiddagen en toepassing van semester per vak.

De docenten hebben zich vaak niet gerealiseerd dat de lessen daadwerkelijk minder zijn geworden. Ze proberen de totale stof in de beperkte lessen te realiseren met alle mogelijke varianten.

DIMENSIE 7: INHOUD PER VAK

De meeste docenten geven hun vak individueel vorm, waardoor er vakmaximalisatie ontstaat, i.p.v. vakminimalisatie.

Exacte vakken worden als moeilijk vak ervaren omdat er weinig instructietijd is. *Alle tijd ben je bezig met het antwoorden van vragen, de programma's en de boeken zijn ongeveer verdubbeld'.*

Veel vakleerkrachten klagen over vergroting van de werkdruk omdat:

- ze veelal meer lesstof in minder contacturen kwijt moeten;
- veel tijd kwijt zijn met het nakijken van praktische opdrachten;
- door verplichtstelling van het vak meer zwakke leerlingen moeten begeleiden.
- de nieuwe wijze van doceren kost ze veel voorbereidingstijd.
- geen tijd hebben om te overleggen/af te stemmen met andere docenten.

Nieuwe vakken (ANW, CKV) zijn makkelijker om in te voeren maar staan het meest onder druk om als eerste geschrapt te worden. Docenten geven aan elementen van nieuwe vakken bij andere vakken onder te kunnen brengen, waardoor er lucht ontstaat.

Docenten zijn zelf aan het schrappen op praktische opdrachten.

Er is onvoldoende inzicht bij de individuele docent in de werklast van alle vakken bij de leerlingen.

De invoering loopt nog steeds averij door het gebrek aan boeken en docentmateriaal.

DIMENSIE 8: DIDACTIEK (hart van het implementatie-model)

De didactiek is docent afhankelijk. Veel docenten passen de geest van de Tweede Fase onvoldoende toe door enerzijds te roepen *'dat mag ik niet meer uitleggen'* of anderzijds geheel of gedeeltelijk terug te vallen op klassikale lesvorm, wat leidt tot onduidelijkheid bij leerlingen.

De meer zelfstandig lerende leerling stelt hogere eisen aan het kennen van de individuele leerling.

DIMENSIE 9: LEERERVARINGEN

Er zijn tendenzen op scholen zichtbaar waarbij docenten hun lesstijl weer aanpassen aan de oude vorm met als argument dat ze dat doen omdat ze zien dat leerlingen de zelfwerkzaamheid niet aankunnen. Met alle gevolgen vandien; *zodat de leerlingen na bijvoorbeeld een uur geschiedenisles vertellingen twee keer zo hard aan hun opdrachten moeten werken.*

De vraag is of de lesstijlverandering wordt ingegeven door de gebrekkige zelfstandigheid van de leerlingen of de onzekerheid van de leerkracht.

De docenten zien in de vierde dat leerlingen moeite hebben met de omslag van de leerstijl. Bovendien hebben de leerlingen het zwaarder met de lesstof, *mede doordat de onderbouwdocent (2e graads docent) de moeilijke lesstof doorschuift naar de vierde.* Dat maakt het ook ingewikkeld om een goede lesstijl af te stemmen.

DIMENSIE 10: INSTRUMENTEEL MATERIAAL

Scholen hebben vrij veel last van de late beschikbaarheid van boeken en docentenmateriaal. Ook de leerlingvolgsystemen (SPRS) werken (nog) slecht.

ICT is nog onvoldoende ingevoerd in het onderwijs om een serieuze ondersteuning te bieden. 1 op 10 computers in het Studiehuis in onvoldoende.

DIMENSIE 11: EINDTERMEN/TOETSING/EVALUATIE

Er is verschil in toetsingsprogrammering. Sommige scholen toetsen door het jaar heen en sommige scholen hebben toetsweken.

De toetsen worden altijd vastgelegd in een PTA. De meeste scholen hebben de PTA's overijverig ingezet waardoor er ook een overladenheid ontstaat.

Toetsen zijn te versnipperd, teveel, niet afgestemd, vakoverstijgend en niet inzichtelijk voor leerlingen ten aanzien van de weging *'in verband met de calculerende leerling'*. Één school kiest voor een vast toetsingsformat zodat leerlingen er bekend mee zijn.

Scholen vragen zich af of voor de profielvakken alleen landelijk getoetst kan worden.

Scholen zijn verontwaardigd als de leerlingen die dit jaar Tweede Fase eindexamen moeten doen hetzelfde eindexamen krijgen als Havo oude stijl.

DIMENSIE 12: EINDSITUATIE

De scholen vinden dat deze leerlingen niet de dupe mogen worden van de invoeringsproblemen van de Tweede Fase.

TOP DRIE KNELPUNTEN

- Organisatie
 - Er is te weinig tijd geweest om met de docenten de Tweede Fase goed in te zetten (er is wel veel droog gezwommen). Scholen begrijpen nu pas waar het om gaat.
 - Er zijn te weinig contacturen.
 - Afstemming tussen vakken, de zwaarte per vak, te veel praktische opdrachten per vak, te veel toetsing per vak en er is onvoldoende tijd voor afstemming tussen de vakken en de betreffende klassen.
 - Te weinig tijd voor docenten om zich voor te bereiden op hun nieuwe lessen en hun nieuwe rol.
 - 1600 uur ter discussie
- Communicatie
 - Overheid heeft onvoldoende richtlijnen en duidelijkheid gegeven over de invoering.
 - Directie heeft onvoldoende duidelijk kunnen maken aan docenten hoe ze de Tweede Fase in moeten zetten.
 - De meeste docenten hebben ondanks cursussen onvoldoende overdrachtsmotivatie naar leerlingen.
- Inhoud
 - Er is een te groot gat tussen de 3e en de 4e klas.
 - Teveel vernieuwing in één keer.
 - "Verwerkstukking" (alles is een werkstuk)